

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 49. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius05val-shoot-idm140381311647744.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Den tredie formaning til folckit, att de tage deris børn med dennem til kircke, søndage og hellige dage.

Och som i selff søge gierne hid ind til kirke, saa tager och eders unge solch och børn med eder allesammen, saamange som nødachtige icke schulle verre hiemme och uare paa hus och ild, dj andre schulle uerre i kirken, der ligger ochsaa stoer magt || paa, naar i uille tencke eder rett om.

Her er tre kircker her inden denne dør, tre kirker mercker ickon uel.

Her er først den gamble kircke, det ehr, alle dj som erre giffte eller haffuer uerit giffte.

Dernest den vnge kircke, det er, alle de som icke erre giffte, och aldrig haffuer uerit giffte.

Den tredie kircke ehr den som staar her opbygget med kalch och steen, som i ij kirker søger ind udi tilhobe at høre guds ord.

For kirke, det merker aff det græsche sprock saamegit som en forsamling eller christne mennischers samfund som i lærer udj vor credo. Kommer i nu gierne her ind ad den gamle kirke, saa tager den unge kirke ind med eder, att *dj motte end uennis til at sidde her inde och høre guds ord, naar eders hoffuit ligger och soffuer her udj denne kirkegaard. Det schall tydigen krøge som en goed krog schall worde, de unge schall mand lære, och dj gamle schal mand ære.

Derfor er det en merckelig goed seduane, att folch tager ochsaa deeris smaa børn med dem || udj schiød til kirke, at di kunde betiiden uennis til gudfrøchtighed, det schal tidelige krøge en goed krog schall worde. En dannequinde kand io uige lidit ud paa kirkegulffuit med sit barn naar det uil icke tie, indtil saalenge det søffter eller tier igien, som goede christne gjør io allesteder, som guds sande och klare evangelium prædickis.

Det er icke skam attj tager smaa børn med eder til kirke, de som endnu kunde huerken gaa eller tale, men so det er vor herris lesu Christj befalning, der hand siger, lader smaa bør komme til mig, och forbiuder dem det icke, thj himmerigis rige hørre dem til, som hand uille saa sige, forbiuder i dennem det, ieg schall forbiude eder himmerigis rige, ia det uor bedre (siger hand) at der vor en møllesteen bunden om din hallß, och du uaarst nedersunckit i det dybe hauff, end at du schulle forhindre och forarge ett aff mine smaa børn, wæ worde dem udj verdenn, som det gjør, endog der skal uerre saadanne til, etc:

I vide uel huad wlempe det haffuer med sig naar de unge bundefolch, det unge blod, maa ligge hiemme tilsammen den stund at fader och moder eller hosbond och hustru er udi kirken, der fø||dis horerj udaff, der fødis tyffuerj udaff och anden wdyd, saa i komme til scham och schade, for eders børn och tiunde, før i dør af verden.

Du tørst icke gaa heden och toe dine hænder som Pilatus gjorde, och lade som du est wschyldig, och som det kom dig intet uid naar dine tiunde belockis och beliggis udj dit hus, naar du skallt staa til rette derfor, bonden ehr boedtz uerrie. Det schal en tiid udkreffuis aff dig igien, om det scheer for din forsømmelsis schyld, at du icke boller dem til gudfrøchtighed med dig saamange som dit brød æder, eller under dit tag beschotte eller bescherme ehre.

Ia forhindrer du dem deeris salighed, da schalt du dybere neder i helffuede under dennem at de schulle ligge och raabe paa dig til euig tid, och sige:

O huilken fader och moder haffuer du verit oß, oc huilken hosbond och hustru haffuer du uerit oß, du haffuer uerit oß en dieffuel och icke en hosbonde eller hustru, du uiste bedre end vj arme eenfoldige tiunde uiste, du holt oß intet til kirke med dig, du loedst oß raade selff, paßit icke mere paa oß end paa dine køer, suiin, hunde udj || din gaard, forbandet uere du med oß til euig tid for du haffuer saa schammelig forsømmit oß och forhindret oß uor salighed for.

51

Iaa her paa iorden endochsaa schulle de klage paa dig naar di bliffuer galli børn eller iuerde børn for din forsømmelsis schyld som ieg hørde paa Vittenbergs torff en quindis klagemaal som haffde forkommit sit egit barn, ilde kom hun ad det, och ilde schilde hun sig uid det igien, hun fødte det i løndom, och brød halsen i sønder och kaste det udj graffuen der for byen, och meente at ingen schulle faa det at uide, men hoer och moer kand icke døllies ihuorlunge det schiulis, thre studentere de funde det myrde barn, saa blef der omsøgt, och de funde paa den retschyldige, da schulle hun haffue uerit brent, det uor nu hendis ret, *men

bleff benaadit och bedet till it suerd som deeris seduane ehr der oppe at halßhugge quinderne saa uel som karle, der hun stoed paa torffuit, och schulle sette sig neder for bødellens suerd udj it læß sand som uor agit der til effter deeris seduane, da motthe mand høre, huore hun gaff iammerlig klage paa || sind hoßbonde och hustrue som hun den tid haffde tient, och udj huis brød hun bleff græben udj, ui stoed der omkring nogit nær uid iij tusind studentere foruden borger och borgerscher, vnge och gamble, saa langt som hendis røst kunde hõris, daa sagde hun diße ord. Ieg tiende her udj byen udj ij samfelde aard, den dannemand och den dannequinde neffnde hun dem uid deeris naffn, de nõdde och tuingede mig til at gaa til kirke at høre guds ord huer anden dag, som er dagligen prædicken, och er ochsaa stoerligen behoff i saadanne kiøbsteder, da kunde ieg mine budord, throen, och fader vor, da gick ieg gierne til sacramentit och loed mig berette sagde hun, da kom ieg i ingen onde ueye, loed mig icke belocke eller beligge: men strax ieg slap den tieniste och kom her ud for porten udj forstaden at tiene udj krohusit, da schiødtte huerken min hosbond eller min hustrue om mig huad heller ieg gick til kirke eller bleff hiemme, tidt uilde ieg end gaa som ieg uor tiluant, da finge dj mig andet att gjøre och forhindrit mig derfra, saa at ieg bleff nu plat udaff med vor 52 herre Iesus, glemte nu mine budord, throen och fadervor att læse och || bede morgen och afften, gick icke nu lenger till sacramentit, och kom saa udj onde ueye med unge karle som ieg tappet øll for om natthen; saa kom ieg till denne schendelige gierning, att ieg miurde mit egit barn, och derfor schall liide denne schammelige død her i dag unde bødellens hænder och suerd.

Och hun stoed och lærde de unge tiunde, att dersom dj tiende saadanne wgudelige kroppe, at de far fra dennem med det første, att dj icke ochsaa schulle komme i onde veye, det uor en goed formaning, fordj at huilke fattige tiunde som tiene saadanne folch, de motthe saa gierne tiene en dieffuel udaff hælfvuede, da viste dj huad dj haffde for herschab; thj ligesom den gamle gaaes kiegger for, saa kiegger alle de unge effter, och saadan som herren ehr, saadanne bliffue ochsaa suennene.

Huad meent du det uil verre, naar alle hierter opluckis, och alle engle och hellige staa der hoes och høre der paa, at dine egne børn och tiunde schulle staa och forbande dig neder udj helfvuedis affgrund, for din schammelig och schendelig forsømmelse, at dj for din schyllid erre komne udj liffs och siels fare. || Derfor ehr det tiid paa, attj holder eders unge folch hiid ind til kirke med eder, huer dannemand med sin pebbersuene, unge karle och drenge at uerre her inden døren med hannem, som en ridder haffuer sine suenne hoes sig. Och huer dannequinde med sine dõtthre och pigger her inde, det teckis gud som uil haffue loff och priis ochsaa aff de diendis och smaa wmøndige børns munde.

Dersom i haffue ochsaa nogen wgudelige tienistetiunde som icke uille uerre udj kirken med eder udi rette tiid, slar dennem med bagdøren naar deeris steffne dag ehr *kommen, i faar uel gudfrøchtige drenge och piger, attj tør icke føde wgudelige kroppe op udj eders huße, och for deris schyllid bliffue fordømpte, i det at de see igiennem fingre och samtøcke deeris ondschab med dennom.

53

Her vor uel en sterck formanigh behoff først til adellen, att de uille gierne søge til deris sognekircke, gud til loff, och andre til it got efftersiun, och icke saa ligge hiemme paa deeris herregaarde naar andre christne søge til kirke, som di viide io uel at icke allæijniste almuffuis folch søgte aff lang uey til Christum, och bleff saa lenge hoes hannem att hand motte end ipiise dennom, ochsaa legomlig at di schulle icke suelte paa hiemueyen: men ochsaa edellfolch, Regulus Centurio, Iairus och andre flere søgte til hannem om hielp och trøst, och ingen ginge trøsteløß fra hannem, saa prædickis io endnu det samme evangelium som vor herre Iesus selff lærde, att di derfor icke fortryde at age eller gaa offuer en bymarck til deeris sognekirke, den stund gud uil unde dennem deeris helbrede: endochsaa derfor at di icke komme udj mistancke hoes den meenige mand, ligesom de schulle lade sige nogen papische eller muncke meße for dennom hiemme paa deeris gaarde, som hine wgudelig adel pleye och gjøre, gud til spott, och deeris konge och herre och andre christne til traadtz, indtil gud besøger dennem med vrede, straff och piine.

Dernest vor her ochsaa uel en sterck formaning behoff til borgemester och raad udi kiøbsteder, at de holt suingler omkring deeris byer som de gjør udi min føde by, Riibe, och sla den til om søndage och hellige dage under prædicken och guds tieniste, att der kom ingen uogne udj || byen paa de dage, uden nõd tuingit dennem io dis større at de kunde ladis ind att porten, som de ochsaa holde deeris portte luchte udi Vittenberg och andre steder om søndagen och høytidelige dage for middag, och ehr ickun en dør oben paa porten til at gaa ind och ud aff. Huilket er io en hærlicg seduane, huorsom det kunde schee, at forbiude dermed hellig dags egck och anden wlempe som pleyer at schee til gudtz stoere fortørnelse imod hans tredie budord.

Dertilmed ochsaa at alle uiinkieldere och øllkieldere kunde tilluchis huer søndag och høytidelig dag til middag, 54 uden hues mand mile hente uiin eller øll til nogit siugt mennische at døren kunde da strax luckis til igien, och att byesuennene motthe uare paa saa lang tiid alleuegne udj byen, som de gjør nu flittelig udj Kiøbenhaffn, at ingen dranckere, ingen slemmer och demmer schulle setthe dem til brendeuiin eller anden drich udj den tiid som prædicken och meßen scheer udj kirken, ellers faar de alle sammen att dricke helfvuedis ild udi deeris half som dieffuelen schall schencke udi for dennem till æuig tiid, saa uel for dennem her seer igiennem fin||gre och saadant tilsteder, som for dennem der selge och dricke brendeuiin til guds och mennischens offuermaade stoere fortørnelse.

Motthe den arme mand stæenis ihel under loffuen sanckede sig ickun nogitt tørt traas eller spaner imellom guds tieniste holtis i thabernackel, huore monn' det uilde gaa hine wiinsluggere oc slemmere som setther dem til brendeuiin, naar goede christne søge til kirken, til prædicken, til sacramenterne.

Men effterdj at min visitation och arbeide falder mæer her udj hoes bønder folch, uil ieg lade forberørde tho formaninger fare, forhaabendis, att baade adelen, borgemestere och raadmend, som andre huer udi sin bestilning och befalning, at de ære gud, och giffue deeris fattige wndersaatte och medborgere goede exemplar och efftersiun och flitteligen offuerueye huis fortørnelse eller forargelse de formercke, som gud och mennischen kand sche aff dem som dj haffue at regiere och raade udoffuer.

Eder formaner ieg i goede christne, at huilken || som her till haffuer end uerrit forsømmelig och forsoeren vor herre med s. Peder, och forachtet hans salige ord, ey heller haffuer holdet sine børn och tiunde til kirke och guds ord, da fortryde sig det och begrede sine synder med s. Peder, och rette och bedre sig, att hannem icke hastelig och wforsyendis offuer falder den straff och pine som schreffuit staar.